

ВИВЧЕННЯ „КУЛЬТУРИ ПОЛІВ ПОХОВАНЬ“

Навряд чи є тепер в археології України важливіша й більш актуальна і разом з тим менш розроблена проблема, ніж проблема „культури полів поховань“. Війна з фашистськими обскурантами ще дужче підкреслила важливість цієї проблеми.

Період від II сторіччя до нашої ери по V сторіччя нашої ери на території України, означений в нашій археології як період „культури полів поховань“, набирає особливого значення, і ми не помиляємося в твердженні, що на даному етапі наших археологічних вивчень він повинен стати на центральному місці.

Треба констатувати, що в цій галузі зроблено ще мало, але приємно разом з тим відзначити, що, починаючи з кінця 30-х рр. „культура полів поховань“ привернула до себе в Інституті археології АН УРСР належну їй серйозну увагу. До вивчення „культури полів поховань“ стала група дослідників, і хоч, на жаль, вона розпливлася в бурхливих хвилях Вітчизняної війни, але наслідки її роботи становлять безперечний внесок в археологію УРСР.

Робота йшла двома напрямками: збирання і кодифікації матеріалу і польового дослідження. Щоб оцінити її результати, досить буде лише нагадати список робіт, які зберігаються в портфелі Інституту археології АН УРСР.

Перед війною було підготовано до друку I том тематичного збірника „Культура полів поховань“, в який мали увійти (крім великої вступної статті, що подає широку бібліографію до питання в цілому) фактичний матеріал у вигляді таблиць та опису конкретного археологічного матеріалу і фактичної характеристики кожного з пунктів, де виявлено відповідні археологічні знахідки. Оброблено весь матеріал київського музею. Особливе місце серед цих робіт посів Черняхівський могильник.

Підготовлено до друку матеріали Черкаського музею. Готувалися до друку матеріали Дніпропетровського музею та музеїв північно-західної частини східної України, зокрема музею Житомирського і т. д. Почали оброблятися матеріали Дніпрельстанівських експедицій, наприклад, розкопів біля с. Привільного (Привільне датується I—III сторіччями нашої ери).

Крім того, було зроблено спробу зібрати матеріал для археологічної карти поширення цієї культури. Робота йшла знову у двох напрямках: зведення повідомлень про знахідки в літературі і фіксації конкретного матеріалу музеїв. Скупі уривчасті публікації та музейний матеріал (в основному лише Київського музею) дали можливість зафіксувати 171 пункт. Окрема карта поширення „культури полів поховань“ на території кол. Харківщини дала ще 30 пунктів. Тепер, не враховуючи пам'ятки „куль-

тури полів поховань“ по західноукраїнських землях, далось зафіксувати на карті понад 200 пунктів.

Цікаві роботи в царині вивчення „культури полів поховань“ дали і західноукраїнські археологи (див., м. інш., подання М. Ю. Смішка).

Серйозні зрушення намітилися за цей час і в галузі польових досліджень: розкопи поселення „культури полів поховань“ в с. Микільському (біля Дніпровських порогів), що виявили рештки ганчарної печі і кількох житлових споруд типу півземлянок; розвідка на порожистій частині Дніпра, розвідка по середньому Дніпру і спробний розкоп в с. Жуківцях, який крім житла (виявленого, але, на жаль, не дослідженого до кінця), дав інтересний археологічний матеріал, зокрема фрагмент унікальної посудини — глиняної імітації дерев'яних відер (аналогії є до нього в Східній Пруссії і датуються вони там V сторіччям нашої ери). Крім того, протягом 1940—1941 рр. Інститут археології провадив дослідження Корчоватського могильника, цієї справжньої археологічної перлини (див. ст. І. М. Самойловського), в якому виявлено понад 100 поховань, і який дав нам безсумнівні докази автохтонності носіїв Корчоватської культури, типологічно й хронологічно тотожної з культурою Зарубинецького могильника.

Обмежені рамками хронікальної замітки, ми не можемо дати ширший і детальніший опис виконаної роботи.

Ми розглядаємо її лише, як початок, як перші кроки на шляху до тієї широкої і поглибленої роботи по вивченню „культури полів поховань“, яку ставить перед собою Інститут археології АН УРСР, але, гадаємо, що вони не можуть не спинити на собі певної уваги. Вони свідчать, що така потрібна нам робота почалася і почалася добре. Завдання полягає в тому, щоб повернути до неї якнайбільше число дослідників, які спільними силами розшифрують ту дуже цікаву для нас сторінку історії найдавнішого населення території України, що сховалася під умовною назвою „культури полів поховань“.

Є. Махно